

Stanisław Łach

"Biuletyny Informacyjne Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego 1947, t.1. Warszawa" : [recenzja]

Słupskie Studia Historyczne 4, 221-224

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

*Biuletyny Informacyjne Ministerstwa
Bezpieczeństwa Publicznego 1947.*
T. 1. Warszawa 1993

W systemie władzy komunistycznej w Polsce po II wojnie światowej szczególnie ważną rolę spełniały różnego rodzaju służby policyjne. Tak zwany aparat przemocy swoją działalność koncentrował na utrwalaniu monopolu władzy partii komunistycznej. W praktycznym działaniu stosowano bardzo urozmaicone metody i formy walki z faktycznymi i urojonymi przeciwnikami. Od rozwoju sytuacji politycznej w kraju i bieżących potrzeb walki z "wrogiem" zależały poczynania aparatu bezpieczeństwa publicznego. Metody walki modyfikowano i dostosowywano do realizowanych zadań.

Julia Brystigierowa, dyrektorka jednego z departamentów Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, tak określiła zadania tego resortu na odprawie kierownictwa z szefami wojewódzkich urzędów bezpieczeństwa publicznego, która odbyła się 28 kwietnia 1947 r.:

- "1. Pomóc klasie robotniczej w usuwaniu przeszkód, które stawia reakcja na drodze do jedności ruchu robotniczego,
2. Rozbić do końca reakcję peeselowską i utorować drogę do opanowania wsi i ruchu ludowego przez organizacje demokratyczne,
3. Walczyć o oczyszczenie aparatu państwowego, oświatowego i gospodarczego z elementów reakcyjnych,
4. Włączyć się w ofensywę obozu demokratycznego w dziedzinie ruchu młodzieżowego,
5. Zwalczać próby opanowania różnych odcinków życia politycznego przez Episkopat i ugrupowania katolickie"¹.

Należy dodać, że niewiele tego rodzaju dokumentów resortu bezpieczeństwa znalazło się dotąd w obiegu społecznym. Nadal odczuwamy ogromny niedostatek publikacji źródłowych, dotyczących szeroko rozumianej działalności byłego Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego. Akta wspomnianego resortu należały i nadal należą do najbarbarziej strzeżonych w państwie polskim. Naukowcy od lat zgłaszali potrzebę ich udostępnienia dla badań historycznych. Niewiele jednak

1. Centralne Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, sygn. 17/IX/77, t.2

uczyniono w tym zakresie. Obecne obostrzenia w dostępie na przykład do akt personalnych byłych pracowników urzędów bezpieczeństwa wskazują, iż władze nie zamierzają szerzej udostępniać zajmującym się najnowszą historią Polski akt byłych urzędów bezpieczeństwa publicznego i służby bezpieczeństwa.

Ta gorzka refleksja wynika z potrzeby zintensyfikowania badań naukowych nad wieloma zagadnieniami z historii Polski współczesnej, które z różnych przyczyn nie zostały podjęte lub traktowano je marginalnie. Do takich tematów należy zaliczyć tworzenie monopolu władzy komunistycznej, w tym działalność aparatu przemocy. Postępu badawczego nie osiągniemy przy ograniczonym dostępie do źródeł zdeponowanych w Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Pogłębienie studiów nad historią współczesną wynika nie tylko z jej potrzeb, ale także z konieczności rzetelnego upowszechnienia wiedzy o Polsce powojennej, bez względu na to czy ma ona pozytywny, czy negatywny wydźwięk dla władzy, określonych orientacji politycznych, konkretnych osób. Dla Polaków, zwłaszcza młodego pokolenia, ważna jest jej znajomość bez retuszu, przemilczeń i zakłamań.

Uwzględniając występujące trudności w dostępie do źródeł przechowywanych w Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, z tym większym zadowoleniem należy odnotować każdą publikację źródłową opartą na zasobie archiwalnym tego ministerstwa. Słowa uznania należą się Wydawnictwu "Książka i Wiedza" i redaktorom opracowania za opublikowanie zbioru dokumentów. Stanowią go Biuletyny Informacyjne Gabinetu Ministra Bezpieczeństwa Publicznego z 1947 r. Ten rodzaj materiałów kompletowano przez cały okres istnienia Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego. Należy mieć nadzieję, iż wkrótce zostaną opublikowane biuletyny z następnych lat. Zaznaczyć należy, że zbiór został opracowany nie na podstawie oryginałów, a powielanych odbitek. W takiej sytuacji zawsze rodzi się pytanie o kompletność numerów i ich zawartość. Należy wyrazić nadzieję, że publikowane biuletyny odpowiadają oryginałom.

Publikowany zbiór liczy 22 biuletyny, stanowiące część zasobu archiwalnego Centralnego Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Kolejne numery biuletynów opatrywano klauzulą: "tajne", "ściśle tajne", "po wykorzystaniu zwrot do nadawcy", Opatrzono klauzulą tajności biuletyny, zgodnie z obowiązującymi przepisami o

zachowaniu tajemnicy państwowej i służbowej, były numerowane. Trafiały na biurka kadry kierowniczej resortu bezpieczeństwa.

Biuletyny Informacyjne Ministerstwa BP stanowią specyficzny rodzaj źródeł. Opracowywano je na podstawie nie zachowanych telefonogramów i doraźnych meldunków nadsyłanych do Ministra BP z wojewódzkich urzędów bezpieczeństwa publicznego. Na pewno nie zawierają wszystkich istotnych w działalności ministerstwa bezpieczeństwa kwestii. Jest mało prawdopodobne, by zamieszczane w biuletynach informacje stanowiły materiał o najwyższej skali tajności. Teksty zamieszczane w biuletynach systematyzowano zagadnieniami, wyodrębnianymi śródtytułami. Pod względem merytorycznym biuletyny zawierają dokumentację wydarzeń zachodzących w kraju. Opublikowane zostały, co jest ważne, w całości, z niewielkimi korektami pisowni w przypadku ewidentnych błędów ortograficznych.

Z zebranego materiału można wydzielić kilka grup tematycznych: opozycja legalna i nielegalna, podziemie poakowskie, działalność UPA, duchowieństwo i Kościół katolicki, szeptana propaganda i plotki, strajki i sabotaże, nielegalne wydawnictwa, nastroje społeczne, postawy i zachowania członków partii politycznych, organizacje młodzieżowych i społecznych.

Z lektury zawartości biuletynów informacyjnych wynika, iż najczęściej uwagi resort zwracał w 1947 r. na działalność Polskiego Stronnictwa Ludowego. Niemal w każdym numerze zawarte są informacje odnoszące się do tej partii. Z dużą skrupulatnością odnotowywano w nich spadek wpływów PSL w poszczególnych województwach i środowiskach, wydawane przez instancje PSL instrukcje i wytyczne, wypowiedzi działaczy stronnictwa krytykujące poczynania komunistów, charakterystyczne wypowiedzi członków na zjazdach statutowych PSL. Treść zawartych informacji o partiach politycznych, organizacjach młodzieżowych i społecznych wskazuje, że urzędy bezpieczeństwa w szerokim zakresie stosowały inwigilację wewnątrz partii i miały dobrze zorganizowaną siatkę agenturalną. Z dużą uwagą odnotowywano antyjednolitofrontowe wpływy i nastroje w Polskiej Partii Socjalistycznej.

Sporo cennego materiału jest w informacjach o działalności podziemia, zwłaszcza Ukraińskiej Powstańczej Armii. Znajdzie w nich czytelnik przykłady aktywności z UPA, zabójstwa Polaków, napady

na wieś, posterunki MO. Dokumentowane są również efekty walki z bandami w postaci zorganizowanych akcji, wykazy zadanych strat w ludziach i sprzęcie. W biuletynie nr 8 pod hasłem Ukraińska Powstańcza Armia czytamy: "W wyniku walk z UPA w ciągu ostatnich dwóch tygodni, tj. od 28 maja do 10 czerwca (1947 r. - S.Ł.): zabito bandytów - 156, ujęto bandytów - 86, aresztowano podejrzanych - 271, zdobyto broni - 101 jednostki, zdobyto granatów - 61, zdobyto amunicji - 4200 sztuk, zniszczono bunkrów - 141, zniszczono szałasów - 54". Warto by historycy zajmujący się tym problemem dokonali zawartych w biuletynach podliczeń i skonfrontowali je z dotychczasową literaturą i innymi źródłami.

Urzędy Bezpieczeństwa wykazywały spore zainteresowanie działalnością Kościoła katolickiego i postawami księży. Czytając informacje zawarte w biuletynach odnosi się wrażenie, że pracownicy UBP gromadzili wypowiedzi księży o treści krytycznej wobec władzy. Świadczy o tym duża ilość przytaczanych wypowiedzi księży z nabożeństw i uroczystości kościelnych. Biskup wrocławski, Milik, miał rzekomo powiedzieć: "W Polsce wszystko drży przed terrorem UB. Chcieliśmy zorganizować partię katolicką, ale poniechaliśmy tego projektu bo nasi ludzie - robotnicy i inteligencja - boją się występować na zebraniach". W biuletynach odnotowano antyżydowskie wystąpienia, strajki, akty napadów na peperowców, sabotaże, a także przedstawiano informację o przebiegu żniw, skupie zboża, wrogiej działalności w obiektach przemysłowych.

Korzystając z materiałów zamieszczanych w biuletynach należy mieć na uwadze, iż głównym ich celem miała być "obrona i utrwalenie władzy ludowej". Urzędy bezpieczeństwa publicznego stanowiły ważne ogniwo władzy komunistycznej, wykonując polecenia płynące z centrum polityczno-ideowego (Biuro Polityczne KC PPR - S.Ł.). Miało to bezpośredni wpływ na teksty publikowane w biuletynach, na których język miała wpływ ideologia. Trudno w takich tekstach znaleźć informacje i analizy niezgodne z linią polityczną władz. Mamy więc do czynienia ze źródłem jednostronnym, zawężającym spojrzenie na rzeczywistość powojenną do racji jednej tylko strony. Nie zmienia to faktu, iż ich znajomość pozwala lepiej poznać mechanizm funkcjonowania władzy utożsamianej z panowaniem PPR.

Stanisław Łach